

Навчальна програма «Історія України. 7 клас. НУШ»

Розроблена на основі модельної навчальної програми «Історія

України. 7—9 класи» для закладів загальної середньої освіти

(авт. Гісем О. В., Бойко В. І., Василенко Я. Л., Даниленко В. М., Мартинюк О. О.,

Охредько О. Е., Сирцова О. М., Тарасюк Т. Д.)

Пояснювальна записка

Курс «Історія України» в 7 класі є продовженням систематичного вивчення курсів історії в закладах загальної середньої освіти. Його особливостями є: по-перше, курс відповідає вимогам систематичного вивчення історії та громадянської освіти; по-друге, матеріал викладається за хронологічним і змістово-логічним принципом; по-третє, у курсі простежується вплив подій світової історії на події на теренах України, а також подій на теренах України на події світової історії; по-четверте: події, які стосуються історії України, розглядаються з урахуванням територіальної цілісності України (або в кордонах сучасної України).

Головною метою курсу є сприяння формуванню в учнів та учениць загальнолюдських цінностей, а завдяки створенню в них уявлень про минуле людства та України, зокрема — розвитку почуття патріотизму й гідності, поваги до власного минулого та минулого інших народів, ознайомлення з процесами розвитку людського суспільства, взаємовідносин людини із суспільством і природою через осмислення минулого, сучасного та взаємозв'язку між ними й взаємовпливу, відданості політичним, морально-духовним і культурним цінностям українського народу, прихильності ідеям миру, демократії, прав і свобод.

Мета реалізовується через виконання таких завдань:

- продовження формування усвідомленого вивчення історії;
- надання необхідного понятійного апарату
- формування навичок дослідницької діяльності відповідно до вікових особливостей учнів та учениць;
- формування здатності до практичного використання, творчого втілення набутих компетентностей у повсякденному житті суспільства й особистості.

Програма ґрунтується на визначених Державним стандартом ціннісних орієнтирах, а саме:

- повага до особистості учня та визнання пріоритету його інтересів;
- забезпечення рівного доступу кожного учня до освіти;
- дотримання принципів академічної доброчесності;
- становлення вільної особистості учня, підтримка його самостійності, підприємливості та ініціативності, розвиток критичного мислення та впевненості в собі;
- формування культури здорового способу життя учня;
- створення освітнього середовища без будь-яких форм дискримінації учасників освітнього процесу

Під час реалізації програми учні та учениці відповідно до Додатка 17 Державного стандарту базової середньої освіти, використовуючи змістовий потенціал курсу, мають продовжувати комплексно формувати такі ключові компетентності:

- вільне володіння державною мовою;
- здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами;
- математична компетентність;
- компетентності в галузі природничих наук, техніки і технологій;
- інноваційність;
- екологічна компетентність;
- інформаційно-комунікаційна компетентність; • навчання впродовж життя;
- громадянська та соціальна компетентності;
- культурна компетентність;
- підприємливість і фінансова грамотність.

А також предметні компетентності:

- хронологічна компетентність, тобто вміння орієнтуватися в історичному часі, встановлювати близькі та далекі причинно-наслідкові зв'язки, розглядати суспільні явища в конкретно-історичних умовах, виявляти зміни й тяглість життя суспільства;
- просторова компетентність — уміння орієнтуватися в історичному просторі та знаходити взаємозалежність у розвитку суспільства, господарства, культури й природного довкілля;

- інформаційна компетентність — уміння працювати із джерелами історичної інформації, інтерпретувати зміст джерел, визначати їхню надійність, виявляти та критично аналізувати розбіжності в позиціях авторів джерел;

- логічна компетентність — уміння визначати й застосовувати теоретичні поняття для аналізу та пояснення історичних подій і явищ, ставити запитання та шукати відповіді, розуміти множинність трактувань минулого й зіставляти різні його інтерпретації;

- аксіологічна компетентність — уміння формулювати оцінку історичних подій та історичних постатей, суголосну до цінностей та уявлень відповідного часу або відповідної групи людей, осмислювати зв'язки між історією і сучасним життям.

Курс має розвивати пізнавальний інтерес учнів та учениць до минулого через створення умов для активної взаємодії між ними та вчителем/вчителькою, адже постійне залучення учнівства до активної різноманітної діяльності може забезпечити реальне досягнення позитивних результатів. Ціннісний компонент спрямований на формування учнів та учениць як повноцінних людей, які знають загальновизнані правила поведінки, дотримуються їх у школі й поза школою, не байдужі до нехтування ними та реагують відповідно до можливостей. Вони орієнтують на рефлексію про принципи власної поведінки й поведінки інших людей, застосування вмінь розв'язувати світоглядні (ціннісні, моральні) конфлікти та робити відповідальний вибір.

У викладанні курсів пріоритетними є:

- формування інтересу до історії;
- набуття системних сучасних знань про факти, події, явища, тенденції в розвитку України та світу;

- розвиток історичного, критичного і творчого мислення, здатності розуміти загальний перебіг історичного процесу та проблеми, що постають перед країною і світом, уміти формулювати й обстоювати власні погляди;

- удосконалення базових методів дослідження історії в межах навчального курсу;

- ознайомлення зі світовими культурними надбаннями, зокрема із цінностями та історико-культурними традиціями українського народу;

- усвідомлення ключових соціальних процесів, що впливають на життя людей, бачення суспільних явищ у конкретно-історичних умовах.

Курс «Історія України» складається з 5 тем і розрахований на 52 години.

Структура курсу

Розділ I. Вступ. Велике розселення слов'янства. Зміна населення причорноморських степів
Розділ II. Становлення Київської держави. Русь в IX - на початку XI століття
Розділ III. Русь-Україна у другій половині XI – першій половині XIII ст.
Розділ IV. Волинсько-Галицьке князівство («держави Романовичів»)
Розділ V. Руські землі у складі східноєвропейських держав XIV–XV ст. Кримське ханство

№	Очікувані результати навчання	Тема уроку	Види навчальної діяльності, орієнтовні приклади
Тема 1. Велике розселення слов'янства. Зміна населення причорноморських степів			
1	Учень/учениця: • називає хронологічні межі Великого розселення слов'янства, боротьби слов'ян з Аварським каганатом, утворення Хозарського каганату; основні пам'ятки, які засвідчують зазначені події; основні етапи змін населення степової частини України; • розуміє та пояснює значення понять і термінів: «Велике розселення слов'янства», «воєнна демократія», «князь», «дружина», «підсічно	Вступ. Періодизація історії України	Фронтальна робота: • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом; • виконання пізнавальних завдань; • встановлення послідовності історичних подій за допомогою лінії часу та синхронності за допомогою хронологічних таблиць; • колективні обговорення (дискусії) за темами: «Вплив Великого розселення слов'янства на подальший розвиток людських спільнот на
2		Джерела вивчення середньовічної історії України	
3		Велике розселення слов'янства. Опанування Балканського півострова. Боротьба слов'ян з Аварським каганатом.	
4		Соціальна й політична організація. Господарське життя. Вірування.	
5		Східне слов'янство та його сусіди.	

	вогневе землеробство», «каганат», «каган», «язичництво», «воєнно-торговельний шлях», «факторія»;	Нормани (варяги). Шлях «із варягів у греки». Норманські факторії.	теренах України», «Вплив подій у степовій частині України
6	• показує на історичній карті основні напрямки Великого розселення слов'янства, переселення слов'ян на Балкани, місця боротьби слов'ян з Аварським каганатом,	Булгари (болгари). Велика Булгарія. Утворення Хозарського каганату. Боротьба Візантії за збереження контролю над Кримом	на розвиток людських спільнот на її лісостепових землях»; • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • дидактичні ігри та інтерактивні вправи. Індивідуальна робота:
7	переселення кочових народів (аварів, болгар, хозар), Візантійські володіння у Криму;	Практична робота. Рольова гра "Життя слов'янської громади"	• робота з ілюстративним наповненням підручника та іншим медіапродуктом; • самостійне складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси, тестові завдання тощо; • поповнення словникового запасу відповідними новими поняттями й термінами;
8	• визначає тяглість історичних процесів у період Великого розселення слов'янства, переселення слов'ян на Балкани, боротьби слов'ян з Аварським каганатом, утворення Хозарського каганату;	Тематичне оцінювання	• складання ментальних карт, «асоціативних куштів», інтерактивних робочих листів тощо; • визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою хронологічних задач. Групова робота (у складі пар та/або малих груп):
	• розрізняє на ілюстративному матеріалі історичні пам'ятки слов'янських і неслов'янських народів; відмінності розселення слов'янства в різних регіонах;		• взаємодія учнів та учениць у складі пар або малих груп (взаємоопитування, діалоги й репліки для коміксів про життя тогочасного населення українських земель, робота з речовими джерелами тощо); • робота з додатковими джерелами: – підготовка повідомлень/презентацій за темою
	• характеризує виклики, що стояли перед людиною, людськими спільнотами в різних природних середовищах того часу; соціальну організацію та господарське життя людей періоду Великого розселення слов'янства; боротьбу Візантії за володіння в Криму;		
	• висловлює власну думку		

	щодо значення для подальшого розвитку регіону Великого розселення слов'янства; виникнення передумов для державності в давніх слов'ян як результату їхнього розселення, господарського й культурного розвитку		на вибір: «Життя та заняття східнослов'янських спільнот на українських землях» тощо; – добір експонатів для віртуального музею «Велике розселення слов'янства», «Аварський, Булгарський і Хозарський каганати», «Перше Болгарське царство»; – мінідослідження «Боротьба Візантії за збереження контролю над Кримом». Диференціація: • вправи на створення коротких повідомлень для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою різного рівня складності з проявами історичного мислення
--	--	--	--

Тема 2. Становлення Київської держави. Русь в IX - на початку XI століття

9	Учень/учениця: • називає ймовірний час заснування Києва, переселення угрів, початку правління норманської династії в Києві, роки походів київських князів	Етнічні й державотворчі процеси у східного слов'янства у VIII—IX ст. Місто Київ — центр об'єднання східного слов'янства.	Фронтальна робота: • розповідь та пояснення вчителя/вчительки, бесіда з класом; • дидактичні ігри та інтерактивні вправи; • колективні обговорення (дискусія) за темами:
10	на Константинополь, правління Олега, Ігоря, Ольги, Святослава; • розрізняє етнічні й державотворчі процеси; • наводить приклади реформ, проведених княгинею Ольгою, походів на Константинополь	Київське князівство. Князь Аскольд. Походження назви Русь. Руська земля. Київська Русь. Початок правління норманської династії Рюриковичів у Києві. Князь Олег. Князь Ігор	«Роль шляху “із варягів у греки” у формуванні Русі», «Чи усунули загрозу зі степу перемоги князя Святослава над Хозарським каганатом?», «Чому в Києві у 882 р. відбулася зміна династії?», «Якою мірою людина в Русі могла впливати на життя своєї громади й держави?», «Чи можна вважати, що людина в Русі була достатньою
11	князів Олега, Ігоря; • пояснює теорії походження назви Русь,	Реформи княгині Ольги. Розширення кордонів Русі.	

	мету походів київських князів; роль шляху «із варягів у греки» у формуванні Русі, особливості князівської	Боротьба з Хозарським каганатом. Болгарські походи князя Святослава.	мірою захищена?»; • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • опрацювання
12	влади в період становлення Русі; • описує систему	Практична робота. "Історичний суд над княгинею Ольгою"	ілюстративного ряду підручника, перегляд та аналіз
13	управління та склад населення Русі; • розуміє відмінності	Система управління та склад населення Русі. Міста й міське життя	тематичних навчальних фільмів і відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей.
14	понять «Русь», «Руська земля»; • позначає на карті основні напрямки	Прихід до влади князя Володимира Великого	Індивідуальна робота: • виконання вправ на визначення причин,
15	розселення літописних	Впровадження християнства	приводу, результатів і наслідків
16	східнослов'янських племен на теренах	Русь - Україна за Ярослава Мудрого.	історичної події, явища або процесу;
17	України, походів київських князів, шлях «із варягів у греки», місця	Робота з джерелом "Руська правда".	• розрізнення фактів і суджень у запропонованому
18	основних битв; • розпізнає та описує зміни кордонів Русі в IX—X ст.;	Політичний устрій, суспільне, господарське та повсякденне життя.	тексті/уривку з історичного джерела; • виконання вправ із добору інформації за
19	використовує інформацію з історичних і	Культура Русі-України в X-XI ст. Архітектура	заданими критеріями за допомогою визначених
20	географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих	Культура Русі-України в X-XI ст. Живопис. Іконопис. Художні ремесла	пошукових систем; • наведення прикладів ключових історичних
21	подій, явищ, процесів; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «союз племен», «етнічні процеси», «державотворчі процеси», «держава», «племінні	Узагальнення з теми "Становлення Київської держави. Русь в IX - на початку XI століття"	пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси; • поповнення словникового
22	княжіння», «данина», «полюддя», «Русь», «внутрішня політика», «зовнішня політика», «реформи»;	Тематичне оцінювання	запасу новими відповідними поняттями й термінами;
23	• встановлює послідовність правління київських	Практична робота. Створення "рекламного буклету" для середньовічного мандрівника	• складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кушів» тощо.
24		Підсумковий урок	Групова робота (у складі пар та/або малих груп): • виконання дидактичних

князів; • визначає та характеризує складові внутрішньої і зовнішньої політики Олега, Ігоря, Ольги та Святослава; • виявляє та розрізняє причини й привід придушення повстання деревлян княгинею Ольгою; • дає характеристики змісту основних подій і явищ, а також історичним персоналіям (Аскольд, Олег, Ігор, Ольга, Святослав) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; • встановлює та характеризує причини, результати й наслідки походів київських князів; • визначає вплив природно-кліматичних умов навколишнього середовища на господарство та спосіб життя східного слов'янства; • оцінює роль відносин із Візантійською імперією в розвитку Русі; • висловлює власну думку щодо можливості людини в Русі впливати на життя своєї громади й держави		вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими та візуальними джерелами, хронологічними й синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Розселення літописних східнослов'янських племен на теренах України», «Полуддя київських князів», «Походи київських князів на Константинополь», «Роль відносин із Візантійською імперією для розвитку Русі», «Оцінювання внеску в розбудову Русі її перших правителів», «Вплив природно-кліматичних умов на господарство та спосіб життя східного слов'янства» тощо; – добір експонатів для віртуального музею «Давній Київ», «Розвиток сіл Русі», «Руські міста», «Населення Русі IX—X ст.»; – укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Походи князя Святослава», «Княгиня Ольга в
--	--	---

			Константинополі», «Таємниці Давнього Києва», «Мандрівка з іноземними купцями землями Русі IX—X ст.» тощо; – порівняльні мінідослідження «Перші київські князі», «Норманські факторії на теренах України». Диференціація: • різнорівневі практичні дидактичні завдання; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою різного рівня складності з проявами історичного мислення
--	--	--	--

Тема 3. Русь-Україна у другій половині XI – першій половині XIII ст.

25	Учень/учениця:	Політична роздробленість Русі України. Русь-Україна за правління Ярославичів.	Фронтальна робота: • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • евристична бесіда вчителя/вчительки з класом; • одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань під керівництвом учителя/вчительки; • виконання письмових робіт (написання коротких есе); • дидактичні ігри та інтерактивні вправи; • опрацювання ілюстративного ряду підручника, перегляд тематичних навчальних і документальних фільмів, відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей. Індивідуальна робота: • виконання вправ на визначення причин, приводу,
26	правління Ярославичів; роки Вишгородського, Любецького та інших з'їздів князів,	Любецький з'їзд князів.	
27		Володимир Мономах. Мстислав Великий	
28	• розрізняє особливості культурного розвитку Русі;	Політичний та соціально-економічний розвиток Київського, Переяславського та Чернігівського князівств в середині XII – першій половині XIII ст.	
	• наводить приклади зразків іконопису, живопису, архітектури, світської літератури, усної народної творчості Русі		
29	періоду її розквіту;	Галицьке та Волинське князівства в другій половині XII ст.	
	• пояснює роль громадського простору, народного віча, з'їздів князів;		
30	описує особливості правового статусу різних	Відносини руських князівств із сусідами. Крим.	Індивідуальна робота: • виконання вправ на визначення причин, приводу,
31	вільних верств суспільства, рабів; систему освіти	Культура Русі-України в другій половині XI – першій	

	періоду розквіту Русі; • позначає на карті ключові історико- географічні об'єкти, події періоду, зміни кордонів, напрямки	половині XIII ст. Узагальнення з теми "Русь-Україна у другій половині XI – першій половині XIII ст."	результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела;
32	розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «Руська правда», «віче», «великий київський князь», «Змієві вали», «з'їзд князів (снем)», «кирилиця», «берестяна грамота», «ікона», «мозаїка», «книжкова мініатюра», «графіті», «фреска», «бояри», «вотчина», «шлюбна дипломатія», «митрополія», «собор», «смерди», «закупи», «рядовичі», «холопи», «челядь», «децентралізація», «уділ», «удільний князь»; • встановлює послідовність правління київських князів; • визначає та характеризує складові внутрішньої і зовнішньої політики Володимира Мономаха, Мстислава Великого; • дає характеристики змісту основних подій і явищ, а також історичним персоналіям із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; • порівнює, встановлює спільні та особливі рис «Руської правди» та	Тематичне оцінювання	• виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем; • наведення прикладів визначних історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням; • складання системи завдань за розділом, хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кушів» тощо; • опрацювання нових понять і термінів. Групова робота (у складі пар та/або малих груп): • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими та візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); Диференціація: • різнорівневі практичні дидактичні завдання; • вправи для роботи з історичною картою
33			

	«салічних правд»; •наводить аргументи на користь або спростування тези про ранньоімперський характер Русі; висловлює власну думку, чому правління Володимира Великого та Ярослава Мудрого визначають як період розквіту Русі.		
--	--	--	--

Тема 4. Волинсько-Галицьке князівство («держава Романовичів»)

34	Учень/учениця: • називає дати першої письмової згадки назви Україна, об'єднання Волинського й	Утворення Волинсько Галицького князівства («держави Романовичів»).	Фронтальна робота: • розповідь та пояснення вчителя/вчительки; • бесіда вчителя/вчительки з класом;
35	Галицького князівств; час втрати Києвом провідної ролі серед княжих міст Русі,	Монгольська навала. Створення Золотої Орди.	• одночасне виконання учнями та ученицями пізнавальних завдань;
36	створення «Слова о полку Ігоревім»; • називає	Коронація Данила. Пошук союзників у боротьбі з монголами	• колективні обговорення (дискусія) за темами:
37	видатних удільних князів; приклади зразків іконопису, архітектури, світської літератури	Волинсько-Галицька держава за наступників короля Данила	«Причини політичного дроблення Русі-України», «Руські князі й половці: союзники чи вороги?»», «Наслідки суперництва за Київ між руськими князями»;
38	періоду; • називає та показує на карті основні землі князівства, що сформувалися на українських землях, регіональні	Повсякденне життя, розвиток міст Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»).	• виконання письмових робіт (написання коротких есе); • дидактичні та інтерактивні ігри;
39	культурні центри; • виокремлює періоди відносин між половцями та руськими	Культура Волинсько-Галицького князівства («держави Романовичів»).	• визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою лінії часу та хронологічних таблиць;
40	князівствами; • розповідає про взаємозв'язки руських князів і половців;	Урок узагальнення з теми "Волинсько-Галицьке князівство («держава Романовичів»)"	• перегляд навчальних і документальних фільмів, презентацій, 3D-моделей.
41	• розрізняє особливості розвитку окремих земель-князівств, володінь Візантії в	Тематичне оцінювання	Індивідуальна робота: • виконання вправ на визначення причин, приводу,

Криму; взаємозв'язки між землями Русі-України; • розуміє та пояснює роль Києва як релігійного, господарського центру та причини його занепаду як політичного центру; • пояснює, чому князю Роману Мстиславичу вдалося перетворити Волинь на один із центрів об'єднання земель-князівств; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «політичне дроблення», «роздробленість», «Україна», «Русь-Україна», «землі-князівства»; • описує основні політичні зміни періоду політичного дроблення, події, пов'язані із суперництвом князів за Київ; • встановлює послідовність піднесення окремих земель-князівств; • показує на історичній карті основні події періоду; порівнює інформацію з різних карт, визначає її повноту; • дає характеристику історичним персоналіям (Володимир Глібович, Ярослав Осмомисл, Роман Мстиславич) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів,		результатів і наслідків історичної події, явища або процесу; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела; • підготовка короткого повідомлення на задану вчителем/вчителькою тему; • наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням, порівняння подібних пам'яток із різних регіонів; • складання завдань: окремі запитання, опитувальники, кросворди, ребуси тощо; • поповнення словникового запасу відповідними поняттями й термінами; • складання хронологічних таблиць, ментальних карт, «асоціативних кущів», діаграм, фотоальбомів пам'яток тощо. Групова робота (у складі пар та/або малих груп): • робота з історичними джерелами або добір джерел для опису історичних подій, явищ і процесів (створення канбан-дошки); • вправа на визначення пріоритетів та формування демократичних цінностей; • робота з додатковими джерелами: — підготовка повідомлень/презентацій про одне з князівств, «Слово о полку
---	--	---

	матеріалів музейних експозицій; формулює власні судження про вчинки історичних осіб; • з'ясовує чинники, що вплинули на господарський і культурний розвиток князівств; причини та наслідки політичного дроблення Русі-України; причини зміни у статусі земель князівств; • характеризує господарське та політичне життя земель-князівств Русі-України у XII—XIII ст.; • формулює історичне значення періоду дроблення; • займає позицію та висловлює власну думку з теми «Руські князі й половці: союзники чи вороги»		Ігоревім»; – добір експонатів для віртуального музею (на вибір): «Русь-Україна у XII—XIII ст.», «Видатні князі Русі-України»; – складання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Русь-Україна: княжі міста»; – мінідослідження «Руські князі й половці»; • підготування стрічки новин про події періоду. Диференціація: • вправи різного рівня складності з визначення історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті; • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою
--	---	--	---

Тема 5. Руські землі у складі східноєвропейських держав XIV–XV ст. Кримське ханство

42	Учень/учениця:	Утворення Великого Князівства Литовського (ВКЛ)	Фронтальна робота: розповідь та пояснення вчителя/вчительки, бесіда з класом; • виконання учнями й ученицями пізнавальних завдань та інтерактивних вправ під керівництвом учителя/вчительки;
43	Литовського; дати битви на Синіх Водах, підписання Кревської унії, правління Вітовта,	Входження українських земель до складу ВКЛ	
44	битви на річці Ворскла, Грюнвальдської битви,	Київське князівство у XIV–XV ст. Опір Великого князівства	

	Луцького з'їзду монархів, Вількомирської битви, битви під Оршею,	Литовського наступу Московії на українські землі	• колективні обговорення (дискусія) за темами: «Чи було Велике князівство Литовське литовсько руською державою?», «Кревська унія та її наслідки для українських земель», «Московська експансія на українські землі»;
45	московсько-литовських війн, початку боротьби з	Кревська унія 1385 р. і українські території.	• виконання письмових робіт (написання коротких есе);
46	Московською державою за	Галичина та Західне Поділля в складі Польського королівства.	• опрацювання ілюстративного ряду підручника,
47	спадщину Русі, утворення Кримського ханату та підпорядкування його Османській імперії; хронологічні межі підпорядкування українських	Українські землі у складі Угорщини, Молдови (Русо-Валахії), Османської імперії.	перегляд тематичних і документальних навчальних фільмів, відеоматеріалів, презентацій, 3D-моделей;
48	земель сусіднім	Держава Феодоро.	• визначення віддаленості, тривалості одних подій, явищ, процесів щодо інших за допомогою лінії часу та хронологічних таблиць.
49	державам; установлює	Кримське ханство	Індивідуальна робота:
50	послідовність зазначених подій; демонструє знання перебігу подій, явищ, процесів у часі в межах теми;	Господарський і соціальний розвиток. Міста, магдебурзьке право.	• виконання вправ на визначення причин, приводу, результатів і наслідків історичної події, явища або процесу;
51	• розповідає про процес дезінтеграції Монгольської імперії та виникнення Кримського ханату й Дикого Поля,	Суспільне і церковне життя на теренах України в XIV–XV ст.	• розрізнення фактів і суджень у запропонованому тексті/уривку з історичного джерела;
52	включення Буковини до складу Молдавського князівства; спроби утворення Великого князівства Руського, поширення влади Московської держави на українські землі;	Тематичне оцінювання	• виконання вправ із добору інформації за заданими критеріями за допомогою визначених пошукових систем;
53	князівство Феодоро; виступи руської православної знаті за свої права; поширення впливу католицької церкви та поділ Київської митрополії;	Підсумковий урок: Історія Русі-України в контексті епохи середніх віків. Здобутки середньовічного русько -українського суспільства.	• наведення прикладів ключових історичних пам'яток, складання їхнього опису за зображенням;
54	• визначає основний зміст Кревської унії; • з'ясовує вплив православної церкви на	Підсумковий урок: Внесок Русі України у формування європейської цивілізації.	• опанування нових понять і

культурне життя на українських землях; • пояснює причини появи генуезьких колоній у Криму; • розуміє, пояснює та застосовує поняття й терміни: «ясир», «магдебурзьке право», «магістрат», «шляхта», «рицарі», «унія», «Дике Поле», «уходники», «цехи», «гільдії»; • позначає на карті історичні події та об'єкти, перебіг подій, явищ, процесів, зазначених у темі; територіальні зміни, пов'язані з розширенням кордонів Великого князівства Литовського на схід та південь, інкорпорації Галичини й Західного Поділля до Польського королівства, московської територіальної експансії на українські землі; Закарпаття у складі Угорського королівства; використовує інформацію з історичних і географічних карт, іншого умовно-графічного матеріалу для опису та характеристики цих подій, явищ, процесів; • дає характеристику історичним персоналіям (Юрій II Болеслав, Костянтин Іванович Острозький, Юрій Котермак (Дрогобич), Хаджі Герай, Менглі Герай,		термінів за допомогою складання системи запитань, опитувальників, кросвордів, ребусів; • складання синхроністичних таблиць, структурно-логічних схем, «асоціативних кушів» тощо. Групова робота (у складі пар та/або малих груп): • виконання дидактичних вправ з орієнтування в історичному часі та просторі; • виконання завдань у межах дослідницької діяльності (робота з текстовими й візуальними джерелами, хронологічними та синхроністичними таблицями, контурними картами); • робота з додатковими джерелами: – підготовка повідомлень/презентацій за темою (на вибір): «Битва на Синіх Водах та її наслідки», «Московсько-литовські війни», «Магдебурзьке право на українських землях», «Кримський ханат», «Релігійне життя на українських землях» тощо; – добір експонатів для віртуального музею «Повсякдення кінця XIV — початку XVI ст.»; – укладання екскурсійного/туристичного маршруту (на вибір): «Замки і фортеці України
---	--	---

Любарт Гедимінович, Ольгерд, Вітовт, Свидригайло) із використанням інформації з різних джерел, зокрема, відео- та аудіоматеріалів, матеріалів музейних експозицій; формулює власні судження про вчинки історичних осіб; • порівнює та встановлює відмінності польської та литовської влади на українських землях; • виокремлює причини, перебіг подій і наслідки турецько-татарських набігів на українські землі; причини підпорядкування українських земель сусіднім державам; передумови й причини поділу Київської митрополії; • характеризує політичний, суспільний устрій та господарське життя князівства Феодоро та Кримського ханату; культурний та історичний спадок періоду; соціально-політичне становище шляхти як привілейованого стану; • формулює історичне значення Кревської унії; • розкриває роль магдебурзького права та цехової організації ремісництва в розвитку міського життя на українських землях,		XV—XVI ст.» тощо; – мінідослідження «Брати Коріатовичі», «Князь Костянтин Острозький», «Битва під Оршею», «Татарський ясир», «Князівство Феодоро», «Шипинська земля». Диференціація: • вправи різного рівня складності з визначення історичної постаті, аналізу історичного джерела; пошук та розрізнення первинних і вторинних джерел на задану тему; • розрізнення фактів і суджень у запропонованому науково-популярному тексті; • створення повідомлення для соціальної мережі на обрану історичну тематику; • створення образу (словесного, візуального) обраної історичної події; • вправи для роботи з історичною (контурною) картою; • створення рекламного продукту на основі історичного краєзнавчого матеріалу
---	--	---

етнічному складі, правовому становищі руського (українського) населення міст; висловлює власну думку щодо твердження, що Велике князівство Литовське є литовсько- руською державою		
---	--	--